

VOL VIURE EN
#CATALUNYALLIBERTAT

Propaganda d'estat

MEMÒRIA • La periodista Ester Boquera publica 'Aixafem el feixisme', una minuciosa investigació sobre el Comissariat de Propaganda de la Generalitat durant la Guerra Civil **SINGULARITAT** • Catalunya emprava tècniques comunicatives pròpies, diferenciades de les del franquisme i el govern de la República, gràcies a la influència del potent sector publicitari dels anys 30

Emili Bella
BARCELONA

Catalunya va tenir durant la Guerra Civil un estil propagandístic propi diferenciat del franquista, tutelat per l'autoritat militar, i del que utilitzava el govern de la República espanyola, molt marcat per les directrius del Partit Comunista. La visió estratègica de Jaume Miravittles, foguejat en la preparació de l'Olimpíada Popular i com a secretari general del Comitè Central de Milícies Antifeixistes, va portar a la creació, sota l'ègida del president Lluís Companys i amb la vènia de l'aleshores conseller primer i de Finances, Josep Tarradellas, del Comissariat de Propaganda, una autèntica estructura d'estat creada la tardor del 1936. Amb la investigació *Aixafem el feixisme* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat), basada en la seva tesi premiada per l'Institut d'Estudis Catalans, la periodista i doctora en comunicació Ester Boquera (Martorell, 1978) omple un buit documental sobre aquest organisme sense precedents a l'Estat, que es va singularitzar pel fet de beure de l'efervescència del sector publicitari català i va utilitzar tècniques pròpies de l'àmbit comercial. Es pot dir que els seus professionals van passar de promocionar licors i mitges a posar-se al servei de la propaganda de guerra.

“Un dels factors diferenciadors era que Catalunya era la capital de la publicitat dels anys 30. És a Catalunya on som pioners a publicar el primer llibre de publicitat que hi ha al món, de Pere Prat Gaballí, del 1917”, recorda Boquera, que ha escodrinyat durant anys arxius d'aquí i d'arreu del món (París, Washington, Nova York...) per teixir un fil conductor que reconstrueix i contextualitza la vasta producció del comissariat i identifica 350 persones que hi van participar. “Hi treballen els millors intel·lectuals que estan disponibles a la reguarda. És un dels valors de la propaganda de la Generalitat *versus* la franquista: aquí qui desenvolupa la propaganda són professionals de la comunicació, escriptors i intel·lectuals, no el poder militar”, observa la periodista.

No sempre, però en general, la tasca del comissariat, segons Boquera, en contrast amb el govern de la República, defugia l'anomenada propaganda d'atrocitats: “De cara enfora, el comissariat dona valor

La periodista Ester Boquera, a l'antiga seu del comissariat, a la Diagonal ■ JUANMA RAMOS

al poble català i ofereix la imatge d'un país treballador i pacífic. Aquest to de la propaganda de la Generalitat entrava en contradicció formal amb la del govern de la República, que sobretot destacava les desgràcies, les destrosses de l'aviació feixista, nens morts...”

La periodista retrata Miravittles, de qui l'escriptor André Malraux deia que era “el somriure de la República”, com una persona amb funcions més enllà de les que correspondria a un comissari o a un director general de comunicació. S'escriu, per exemple, amb el president del Consell de Ministres, Juan Negrín, amb familiaritat. Però al marge de Miravittles, pal de paller del comissariat, Boquera reivindica la figura de Pere Català Pic, autor del cèlebre cartell *Aixafem el feixisme*, que mostra una espartdenya que trepitja una esvàstica del revés. “N'és un dels homes forts, un dels

importadors de la innovació i les tècniques publicitàries a la propaganda de la Generalitat”, destaca Boquera.

El llibre relata la gènesi del seu fotomuntatge icònic i aporta un possible perquè de l'esvàstica invertida. És potser l'obra més reconeguda del comissariat, juntament amb l'estatueta *El més petit de tots*, tot un fenomen de marxandatge a l'època, que, segons revela Boquera, es podia comprar amb la bandera del País Basc. La figureta exemplifica com el règim franquista estava plenament al corrent de la propaganda de la Generalitat, fins al punt que intentava emular-la. La dictadura va versionar la figureta amb simbologia feixista i va replicar amb els seus eslògans postals que el comissariat enviava a l'estranger per mostrar la destrucció provocada per l'aviació feixista.

Boquera també rescata la dada

inèdita que un dels publicitaris més destacats de l'Estat, Rafael Bori, va ser el cap tècnic de publicitat del comissariat. Bori va ser detingut el 1938 pel Servei d'Investigació Militar (SIM) i va morir a la txeca de Sant Elies de Barcelona. El llibre conté dades noves, amb testimonis en primera persona, com el d'una de les telefonistes del comissariat, a més de material propagandístic poc conegut editat per la Generalitat republicana.

Pel fet de ser un comissariat i no una conselleria, l'organisme sobreviu a les crisis de govern continuades fins a l'arribada dels sollevats. Si bé té una composició transversal, liderat per Miravittles, d'ERC, amb delegats de les forces que també formen el govern de la Generalitat (el PSUC-UGT, la CNT i el POUM), el comissariat no està exempt de pugnes per controlar-lo, sobretot per part del PSUC, que caricaturitzava Miravittles via *L'Esquella de la Torratxa*.

Fake news, fact checking... Avui està de moda dir-ho en anglès, però una de les funcions que desenvolupava el comissariat era la de desmentir rumors i combatre la maledicència. “Des de Madrid acusaven Catalunya de desinhibir-se de la guerra. Corria la brama que no hi participava i el comissariat va engagar tot un argumentari, esgrimint el nombre de combatents catalans al front i la participació en les indústries de guerra amb fabricació d'armes”, explica Boquera. En el marc d'una campanya de descàndit, alguns mitjans de dretes asseguraven que el president Companys havia fugit del país. Per contrarestar el rum-rum que Catalunya no se solidaritzava amb Madrid, Companys va pronunciar des de la Monumental de Barcelona el conegut discurs “*Madrileños, ¡Cataluña os ama!*” Després dels Fets de Maig del 1937 es van agreujar aquestes acusacions “com una manera del govern de la República d'anar retallant competències”. El comissariat va organitzar aleshores una visita del president al front de Madrid.

Per il·lustrar la importància de la propaganda, Boquera, que treballa en l'àmbit de la comunicació institucional i és professora associada a la Universitat Ramon Llull, denuncia que quan encara avui es parla del bàndol *nacional* “és una victòria de la propaganda franquista”: “Com t'anomenes tu mateix és l'essència de la propaganda. Alçament o rebel·lió militar?” ■

350

persones ha identificat Boquera com a treballadors del Comissariat de Propaganda de la Generalitat, que va operar entre l'octubre del 1936 i el final de la Guerra Civil.